

VERTROUWELIJKDE EENHEIDSPOLITIEK VAN DE CPNS a m e n v a t t i n g

Onder invloed van nationale en internationale factoren kreeg de eenheidspolitiek van de CPN in het afgelopen jaar steeds meer accent.

In de eerste plaats verlokten de resultaten van de Staten- en Raadsverkiezingen in het voorjaar van 1962 ("verschuiving naar links") de communistische leiders er reeds toe nieuwe perspectieven te zien voor hun streven naar eenheid van actie met de socialisten in PvdA en NVV.

Omstreeks het midden van 1962 kreeg de communistische eenheidspolitiek vanuit Moskou een nieuwe injectie. Aanleiding daartoe was primair de Dimitrov-herdenking, waarbij gewezen werd op de betekenis van de volksfront-beginselen van de dertiger jaren voor onze tijd.

Toch had deze gang van zaken aanvankelijk geen merkbare invloed op de ontwikkeling van de eenheidspolitiek der CPN.

Eerst de verschijning van het PvdA-rapport over het vraagstuk van oorlog en vrede (in de loop van september) bracht hierin verandering. Kort na de publicatie van dit rapport begaf de CPN-voorzitter Paul de Groot, die eerder dat jaar reeds voor herstel van gezondheid in de S.U. verbleef, zich naar Moskou, waar de partij-prominenten Hoekstra en Bakker zich in de loop van oktober bij hem voegden.

Dat de eenheidspolitiek van de CPN, wellicht mede door de verschijning van het genoemde rapport, een nieuwe ontwikkeling doormaakte, bleek voor het eerst uit de bespreking, welke de CPN-delegatie op 4 november met een vertegenwoordiging van de CPSU voerde. Blijkens een uitgegeven communiqué verklaarde de CPSU zich solidair met de politiek van de CPN, gericht op het tot standbrengen van "eenheid van handelen van communisten, socialisten en alle vooruitstrevende krachten van Nederland". Dit is een formulering, welke in de communistische terminologie veelal ook wordt gebruikt om een "volksfront"-formatie aan te duiden.

De eenheids-ideeën van de CPN vonden nadere uitwerking in de stellingen welke het dagelijks bestuur van de partij op 23 november j.l. in "De Waarheid" deed opnemen. Zij werden bekrachtigd in de

- 2 -

partijbestuursvergadering van 1, 2 december en nader toegelicht op een partijconferentie, welke medio december in Amsterdam plaatsvond.

Opvallend in de stellingen is o.m. de eis, dat Nederland uit de NAVO en EEG moet treden. In deze zin liet de CPN-leiding zich de laatste jaren niet meer uit.

DE EENHEIDSPOLITIEK VAN DE CPNa. De eenheidspolitiek in het licht van de verkiezingsuitslag

De uitslag van de in maart en mei 1962 gehouden verkiezingen van resp. Provinciale Staten en Gemeenteraden, vormde de gesprekstof voor een drietal partijbestuursvergaderingen.

Uit de aanzienlijke winst van de PSP werd geconcludeerd dat de CPN in de toekomst meer aandacht zou moeten besteden aan de gevaren van een atoomoorlog en de idee van de staatkundige neutraliteit van Nederland. Deze elementen - hoewel sedert de jaren 1959/1960 kernpunten in de partijlijn - werden onvoldoende door de CPN beklemtoond, zo meende men.

Overigens achtte men de verkiezingsuitslag een duidelijk bewijs van een "verschuiving naar links", welke mogelijk perspectief bood voor grotere eenheid van actie. Het standpunt van de CPN-leiding tegenover de NAVO bleef in het kader van deze politiek vooralsnog ongewijzigd. Hoewel de CPN-leiding dit instituut zag als een agressief instrument, stond zij - gezien de in Nederlandse verhoudingen realiseerbare verlangens - op het standpunt, dat Nederland binnen de NAVO een neutraliserende invloed moest trachten uit te oefenen. Uittreding werd niet geëist.

Volgens een partijresolutie van medio juni was gebleken "dat in Nederland krachten aanwezig zijn om de beweging naar links voort te zetten en een brede en krachtige actie te ontwikkelen voor vrede, ontwapening en neutraliteit tussen de grote mogendheden en tegen de macht van de monopolies. De communisten reiken allen de hand, die hiervoor willen optreden".

Dit aanbod betrof dus in eerste instantie "eenheid van actie" aan de basis, want het aanbod tot samenwerking gold niet de leiding van de PvdA en de PSP.

De zgn. "intrede-politiek" van de CPN t.a.v. het NVV onderging geen verandering. Het "Centrum" (de voormalige EVC'58) stelde zich zelfs achter de actieprogramma's van de NVV-bonden.

Ten aanzien van de eenheid van actie tegen de monopolies merkte de CPN met name de EEG aan als instrument van de monopolies tot drukken van de lonen en het opvoeren van de prijzen. Ook werd gesteld dat de monopolies ontwapening en sociale vooruitgang in de weg staan. Uittreding van Nederland uit de EEG werd door de CPN nog niet geëist.

- 2 -

b. De eenheidspolitiek na de Groots terugkeer uit Moskou

Op 25 juni terugkerend van zijn rustkuur in Moskou, trof Paul de Groot zijn partij in een "hoera-stemming" aan op grond van de behaalde verkiezingsresultaten. Men zag nieuw perspectief voor de eenheidspolitiek, ook al bleef men kritisch gestemd t.a.v. de gezindheid van de leiders van PvdA en PSP.

De Groot wist uit gesprekken in Moskou rond de Dimitrov-herdenking van juni, dat men daar voor de CP-en buiten het blok op grotere eenheid van actie met de sociaal-democratie koerste en dat men de volksfrontbeginselen uit de dertiger jaren in menig opzicht op de huidige verhouding tussen de communistische partijen en de sociaal-democratie toepasselijk achtte. Voor De Groot stond nu vast dat de CPN met haar eenheidspolitiek in Nederland op de goede weg was.

De partijlijn bleef gedurende de zomermaanden nog hoofdzakelijk bepaald door de nieuwe situatie na de Staten- en Raadsverkiezingen (eenheidspolitiek) en niet door aanpassing aan de koers van Moskou. Ook t.a.v. de NAVO nam de CPN in deze periode nog geen nieuwe positie in. T.a.v. de EEG viel alleen verandering te bespeuren in zoverre meer nadruk werd gelegd op het verband tussen economische en militaire integratie. Bovendien werd de aandacht van de partijleiding nog teveel in beslag genomen door de reorganisatie in de CPN-top, die per 1 september werd doorgevoerd.

Eerst de verschijning van het PvdA-rapport "In dienst van de Vrede" waarvan "De Waarheid" op 22 september een samenvatting publiceerde, gaf de eenheidspolitiek van de CPN meer vaart en naar het oordeel der communisten meer perspectief.

Naar Marcus Bakker op 21 september vertelde, had men in de dagelijkse leiding van de partij lang gewikt en gewogen over verder gaande wijzigingen in de eenheidspolitiek van de partij. Het verschenen PvdA-rapport had evenwel aan alle aarzeling een eind gemaakt.

Dat de inhoud voor de CPN-leiding een verrassing was, zou kunnen worden afgeleid uit het feit, dat een officieel commentaar erop eerst in "De Waarheid" van 25 september verscheen. Dit oordeel, aanvankelijk vrij scherp, werd later wat milder. Verrassend was met name de uitspraak van de schrijver (vermoedelijk Paul de Groot zelf) dat de

- 3 -

eis van PvdA-bestuurders als Buskes en Schurer tot "volledige eenzijdige ontwapening van Nederland" niet reëel was, conform het geldende CPN-standpunt, volgens hetwelk uittreding van Nederland uit de NAVO niet noodzakelijk was. Het valt op, dat Paul de Groot zich diezelfde dag (25 september) spoorwegs naar Moskou begaf, waar zijn medebestuurders H. Hoekstra en M. Bakker zich op 24 oktober bij hem voegden.

c. periode van onzekerheid

De afwezigheid van Paul de Groot - en daarmee het ontbreken van nadere richtlijnen voor de eenheidspolitiek - was in de periode tussen 25 september en 8 november (zijn terugkeer) duidelijk merkbaar.

Enerzijds beperkten de partijbestuurders zich ertoe de vóór De Groots vertrek ingeslagen koers te blijven volgen, anderzijds waagde men zich, nu eens spontaan, dan weer bij de beantwoording van vragen, toch aan gedurfde uitlatingen, die blijk gaven van een slechte "briefing" en tot verwarring in de partij aanleiding zouden kunnen geven. Men besepte kennelijk dat er "iets nieuws" stond te gebeuren, maar men wist er het rechte niet van.

Ook de sobere aanduidingen over de "eenheid van handelen van communisten, socialisten en alle vooruitstrevende krachten van Nederland" in het communiqué van de CPSU - CPN-ontmoeting te Moskou dd. 4 november gaven onvoldoende gedetailleerde richtlijnen over de ter zake te volgen politiek.

De ideologische binding tussen CPN en Moskou werd door dit communiqué ondubbelzinnig onderstreept.

De onzekerheid van inleiders en leden raakte met name de positie van de CPN rond de komende Kamerverkiezingen: welke houding diende men in de verkiezingscampagne tegenover de PvdA en PSP in te nemen? Welk stemadvies zou de CPN-leiding geven?

Daarenboven bleek uit vergadering-debatten dat de nieuwe politiek van de partij niet de onverdeelde instemming van de (veelal oudere) communisten had. Waarom - zo vroeg men zich af - deze welwillende houding tegenover de voorheen zo gecritiseerde PvdA en PSP?

d. De nieuwe koers

In de periode voorafgaande aan de publicatie van de CPN-stellingen ("De Waarheid" van 23 november) gaf het partijdagblad met hernieuw-

- 4 -

de ijver bekendheid aan alle verschijnselen die het succes van de CPN-eenheidspolitiek heetten te bevestigen. Een stimulans om op de ingeslagen "eenheidsweg" voort te gaan, was bijvoorbeeld het advies van de Franse socialistenleider Mollet om bij de parlementsverkiezingen in zijn land op 18 en 25 november de voorkeur te geven aan communistische kandidaten, als tussen een communist en een Gaullist moest worden gekozen. Dit optreden werd de Nederlandse arbeiders door "De Waarheid" prompt ten voorbeeld gesteld: "is het vraagstuk links - rechts in wezen niet hetzelfde in alle kapitalistische landen, waar de reactie de laatste jaren de greep naar de regering en de alleenheerschappij van de monopolies heeft gedaan?"

Algemeen gesproken geven de stellingen van het dagelijks bestuur van de CPN, gepubliceerd in "De Waarheid" van 23 november onder de titels "over de eenheid van actie van de arbeidersbeweging" en "voor de vrede en voor een regering van de arbeidersbeweging" een uitwerking te zien van de ideeën, welke sedert 25 juni, hetzij in besloten kring (b.v. gesprekken met De Groot), hetzij in ruimere kring (bv. het communiqué van 4/11 in "De Waarheid") reeds werdenesignaleerd. De publicatie ervan vond plaats zonder voorafgaand overleg met het partijbestuur: dit geschiedde eerst achteraf, op 1 en 2 december. Formeel gesproken behoeft de aldus ingeluide partijlijn trouwens ook nog de goedkeuring van het congres, dat mogelijk in de loop van 1963 zal worden belegd.

Het is overigens duidelijk, dat de thans gepubliceerde stellingen, de eerste officiële en afgeronde omschrijving vormen van de "nieuwe koers".

Het gaat hier - reëel of niet - in eerste instantie om de vorming van een soort volksfront in ons land - waarvoor de komende verkiezingen de springplank moeten vormen.

De stellingen zijn primair gebaseerd op wat genoemd wordt "de huidige discussie binnen de sociaal democratie over verschillende nijpende vraagstukken der internationale politiek, zoals het probleem van oorlog en vrede".

Daarmee conformeert de CPN-leiding zich aan de door Moskou meer algemeen gestelde lijn. Bij de uitwerking van deze lijn voor de Nederlandse situatie richt de partijleiding zich geheel en al naar het on-

- 5 -

derhavige PvdA-rapport "in dienst van de vrede", waarvan zij met name de minderheidsnota dankbaar aanvaardt als aangrijpingspunt.

In het "meerderheidsstandpunt" waardeert het dagelijks bestuur van de CPN de positieve benadering van het begrip "vreedzame coëxistentie", betreurd wordt daarentegen, dat men in deze kring NAVO en atoombom accepteert. De kritische geluiden, welke "de minderheid" op laatstgenoemde punten laat horen, maken deze groep naar communistisch oordeel progressiever dan de PSP.

Men acht het evenwel inconsequent, dat de minderheidsnota niet rept van de EEG: als economisch ondersteuningsmiddel van de NAVO had de minderheid ook dit bondgenootschap moeten afwijzen.

De CPN verlangt nu van haar kant namelijk, dat Nederland zowel het lidmaatschap van de NAVO als dat van de EEG beëindigt. Gelijk uit het voorgaande kan blijken, liet de CPN-leiding zich de laatste jaren niet meer in deze zin uit. (Opm.: Volgens mededelingen van enkele partijbestuurders zou bij de CPN-leiding evenwel nog twijfel bestaan over de juistheid van haar eis t.a.v. de NAVO.)

Onder verwijzing naar het communiqué van 4 november wordt in een der stellingen opgemerkt, dat de neutraliteitspolitiek van de partij "voortaan op vaste gronden kan worden voortgezet". Elders in de stellingen wordt in dit verband nog opgemerkt, dat de CPN-leiding zelf om een uitspraak van de CPSU in deze verzocht. Daarmede wordt dus opnieuw duidelijk verband gelegd tussen het oordeel van Moskou en de door de CPN te volgen lijn.

Het feit, dat de CPSU een neutraal Nederland ziet als een bijdrage tot de vrede in Europa, acht het dagelijks bestuur van belang voor de oriëntatie op dit punt van "andere richtingen en o.m. zakenkringen".

In elk geval worden de vooruitzichten voor eenheid van socialist en communisten in de strijd voor de vrede gunstiger dan ooit gedacht. Daarom meent het dagelijksbestuur zich te moeten uitspreken voor een andere houding van de CPN bij de eerstvolgende kabinetsformatie.

De partij zal zich naar deze visie moeten inzetten voor "een regering van de arbeidersbeweging", dwz. een regering waarbij de sleutelposities door vertegenwoordigers van de arbeidersbeweging wor-

- 6 -

den bezet. Een dergelijke regering zou tot program moeten hebben "de verwezenlijking van de punten, die de gehele arbeidersbeweging gemeen heeft". Onder arbeidersbeweging wordt in dit verband verstaan: CPN, PSP, PvdA en NVV. De CPN verlangt zèlf geen ministerportefeuilles.

Het verder liggende doel van deze eenheidspolitiek is "hereniging van de arbeiderspartijen" (eenheid van organisatie). De discussie over oorlog en vrede wordt de sleutel tot deze eenheid genoemd.

Ook de "Prawda" uitte zich in een beschouwing op 28 november in deze geest. Het CPSU-dagblad achtte het PvdA-rapport illustratief voor het binnen de sociaal-democratie groeiende besef, dat in het belang van de vrede een nieuwe koers moet worden uitgezet. Volgens de "Prawda" kan dit een belangrijk element worden bij de vorming van "een algemeen front van democratische krachten" en "het bereiken van vreedzame coëxistentie".

Ook de partijbestuurszitting van 1 en 2 december en de daarop volgende partijconferentie van 15 en 16 december stonden in het teken van de eenheidspolitiek. In zijn rede op 1 december waarschuwde De Groot voor ongerechtvaardigd optimisme bij de verwezenlijking van de eenheidspolitiek in haar nieuwe vorm. Opvallend in zijn rede was vooral zijn woordkeus t.a.v. de kwesties revisionisme en sectarisme. Hoewel het revisionisme nog steeds bestreden moet worden, aldus De Groot, wordt in de nieuwe situatie het sectarisme voor de CPN een steeds groter gevaar.

Onder sectarisme verstaat De Groot echter met name de tegenzin van sommige communistische arbeiders om NVV-lid te worden.

Opmerkelijk was de verklaring van De Groot, dat de CPN tot het uiterste moet gaan ("eenheid - onvoorwaardelijk en tot elke prijs - alles wat haar tegenhoudt moet opzij") om in 1963 de vorming van een arbeidersregering tot realiteit te maken.

Dit betekent intussen niet, dat het De Groot c.s. onverschillig laat op welke partij men zijn stem uitbrengt. Integendeel, hoe groter het aantal CPN-stemmen, zo wordt geargumenteerd, des te krachtiger zal zij kunnen optreden voor de formatie van een regering in de door de CPN gewenste zin. Ook de ledenwerving zal opnieuw met kracht ter hand moeten worden genomen.

- 7 -

Conclusie

Er is in het afgelopen jaar een duidelijk verband gebleken tussen de uitspraken van de CPSU en de politieke lijn van de CPN. In verschillende officiële partijpublicaties werd dit meer dan ooit tevoren openlijk getoond, zo al niet erkend.

In de tweede plaats kan worden geconstateerd, dat zich in de loop van 1962 een duidelijke evolutie in de partijlijn t.a.v. de eenheidspolitiek voordeed, alsmede in de standpunten van de partij t.a.v. vraagstukken als neutraliteit, NAVO en EEG, sectarisme en revisionisme.

De verschijning van het PvdA-rapport veroorzaakte hierin evenwel een stroomversnelling, zodat met name het verschil opvalt tussen de partijkoers vóór 25 september en na 8 november.

De CPN baseert zich bij haar eenheidspolitiek in ruimere zin op de opvatting van de CPSU, volgens welke er sprake is van een discussie binnen de hedendaagse sociaal-democratie rond het vraagstuk oorlog en vrede. Op dit punt moet ook de CPN de sociaal-democratie benaderen, rekening houdend met de mogelijkheden hier te lande.

Het doel van de "eenheidspolitiek" op langere termijn is: hereniging van de arbeidersklasse (eenheid van organisatie), zij het dan op marxistisch-leninistische basis.

- - -

Noot:

In het midden wordt hier gelaten, of er inderdaad van een algemene discussie binnen de sociaal-democratie, als door Moskou bedoeld, sprake is.

De CPSU acht de situatie binnen de PvdA blijkbaar van eminent belang als illustratie van de situatie binnen de sociaal-democratie in West- en Noord-Europa. Men baseert zich daarbij op het jongste PvdA-rapport en met name op de minderheidsnota daarin.

Het belang, dat Moskou aan dit rapport hecht, sprak ook uit haar verzoek aan de PvdA-leiding een "pers"-vertegenwoordiging naar het PvdA-congres te mogen zenden. Een van de twee Russische "journalisten" die het congres bijwoonden was in feite een vertegenwoordiger van het Bureau Buitenland van de CPSU, die in november 1962 deel uit-

- 8 -

maakte van de CPSU-delegatie, welke besprekingen met de CPN-vertegenwoordigers voerde.

- - -

Op de weg naar het einddoel van de huidige eenheidspolitiek (eenheid in de arbeidersbeweging) liggen ook in Nederland een aantal tactische doelen, welke de CPN-stellingname op korte termijn bepalen, t.w.:

- a) de versnelling c.q. voltooiing van de intredepolitiek t.o.v. het NVV en
- b) de verwezenlijking van een "volksfront" bij de komende verkiezingen waarbij meer vertrouwen aan de dag treedt in de positiekeuze van de PvdA dan in die van de PSP.

Deelname van de CPN aan de regering is hierbij geen vereiste. Wel dienen NVV, PvdA (evt. PSP) en CPN elkaar te vinden op basis van een minimumprogram.

In verband met het voorgaande is wellicht ook de volgende volgorde van de leuzen in het CPN-verkiezingsmanifest van belang t.w.:

- a) "verdediging van het levenspeil der werkers" (een opsomming van economische en sociale eisen, w.o. loonsverhoging)
- b) "vóór de democratie" (stelt als eisen o.a.: zendtijd voor de communisten, handhaving stakingsrecht)
- c) "voor een neutraal en atoomvrij Nederland" (omvat als eisen o.m. verwijdering atoomkoppen van Soesterberg en Volkel, wering van het West-Duitse leger uit Budel, verhindering van de vorming ener Europese atoommacht).

Tenslotte kan als verwachting voor de naaste toekomst worden uitgesproken dat de CPN haar kritiek op andere politieke partijen dan PvdA en PSP, met name op KVP en VVD, zal intensiveren. De CPN-leiding wil met name trachten de vorming van een KVP-PvdA coalitie na de komende Kamerverkiezingen te voorkomen. Daarentegen zal men propaganda maken met alle "geluiden" uit de kring van PvdA, PSP, NVV en het buitenlandse socialisme, welke voor de doorvoering van de CPN-eenheidspolitiek van belang worden geacht.

Dit neemt niet weg, dat men critiek zal blijven oefenen op "onwillige" PvdA-, PSP- en NVV-leiders alsmede op hun pers.

- 9 -

Verder mag worden verwacht, dat men met het oog op uitbreiding van de Oost-West-handel zal speculeren op de goodwill van de Sowjet-Unie in bepaalde handelskringen. Ook zal de CPN-leiding naar alle waarschijnlijkheid met hernieuwd elan de culturele uitwisseling tussen ons land en de USSR trachten te bevorderen.

Te verwachten is, dat de CPN-leiding haar zgn. "intrede-politiek" tgo. het NVV zal versterken. Hetzelfde geldt van haar pogingen in politieke organisaties als de PvdA en PSP te infiltreren.

Tenslotte zijn, mede ten dienste van de eenheidspolitiek, waarschijnlijk toenemende aanvallen op NAVO- en EEG te verwachten, alsmede op actiedoelen als Budel, Soesterberg en Volkel. In verband hiermede kan tevens met hernieuwde agitatie van CPN en nevenorganisaties tegen West-Duitsland worden gerekend. Veel van haar activiteit op deze punten zal de partij trachten te ontplooiën via crypto-communistische comité's, zoals het thans op de voorgrond tredende Budel-comité.

24 januari 1963